

EDUCACIÓ I CULTURA POPULAR

CONCLUSIONS I EXPERIÈNCIES DEL FÒRUM
D'EDUCACIÓ I CULTURA POPULAR

BARCELONA 26-28 GENER 2018

**SOM
CULTURA
POPULAR**

DEL 25 AL 28 DE GENER DE 2018
SANT ANDREU - FABRA I COATS

**FÒRUM D'EDUCACIÓ
I CULTURA POPULAR**

Recreació dels valors
de la cultura popular a l'educació
en xarxa amb la societat

Generalitat
de Catalunya

Ajuntament de
Barcelona

BARCELONA
CULTURA

3.4. La cultura popular creada des de l'escola pública

Associació Cultural Botafocs (Castelló de la Plana)

Autor, centre i localitat: Rafel Pérez Sorlí, CEIP Sebastián Elcano, Castelló de la Plana

Introducció

El treball cooperatiu dintre del centre educatiu de primària, l'AMPA, entitats de l'entorn immediat i persones interessades possibilita la creació de noves dinàmiques de cultura popular al centre primer (ball de dimonis) i seguidament amplia la seua incidència al seu entorn immediat, amb la creació de noves figures de bestiari, cabuts... amb la implicació de moltes més persones de l'àmbit formal escolar i de l'àmbit no formal. Tot això s'ha desenvolupat des de l'any 1990 fins al 2018, que encara perdura la proposta. Un exemple que suposa molta constància i tasca cooperativa.

Descripció general

El CP Sebastián Elcano al Grau de Castelló, l'any 1989, era un centre amb doble línia educativa, amb un incipient ensenyament en català als primers cursos de l'EGB. La majoria de l'alumnat era castellanoparlant i amb un entorn social desfavorit i amb la llengua pròpia bandejada de les activitats habituals, així com del món festiu, que no recollia cap activitat de cultura popular.

Alguns mestres del centre, reconeixent la distància de l'alumnat del centre del seu context social immediat vam decidir potenciar la relació centre-entorn, tant en l'àmbit formal com en el no formal, i no per això menys important des del punt de vista educatiu. També vam voler potenciar l'ús de la llengua pròpia més enllà de les aules. Per tot això, i després de recollir les consideracions de la direcció del centre, la junta de l'AMPA, el suport de diferents entitats de cultura popular ja consolidades (Diablers de la Sagrera i de Gràcia) i els pares de l'alumnat del cursos superiors de l'EGB, vam decidir potenciar la creació d'un ball de dimonis escolar, que participaria en els actes del centre de Sant Antoni del Porquet, carnaval, Diada del Nou d'Octubre, festa final de curs...

Es va generar una doble dinàmica de treball. per una banda d'ambientació i modificació de l'espai escolar amb elements de cultura popular per part de tots els docents (murals, dites, embarbussaments, elements habituals de les diades festives, fitxes de treball...) i, per altra banda, però fora de l'horari escolar, la

preparació de tots els elements bàsics del ball (indumentària, maces, ball, música, mesures de seguretat, ús de la pirotècnia...) amb les famílies i els docents implicats.

Després d'un any de treball al centre i a les cases de les famílies, vam eixir a actuar per primer cop el 23 de febrer del 1990 a les festes de carnaval del centre (per l'arribada de carnestoltes) i de la localitat. La premsa ja va recollir la creació dels Dimonis del Grau dels CEIP Elcano. L'èxit de la proposta va permetre consolidar i ampliar les propostes didàctiques en l'àmbit musical, per l'acompanyament del ball, l'elaboració de més vestits i estris, així com pel major treball lingüístic de la cultura popular al centre, la socialització i l'ampliació dels àmbits d'ús de la llengua pròpia.

L'any 1994, consolidat l'àmbit escolar i incentivats el major interès per la nova proposta en el nostre entorn immediat i la voluntat de participació de persones adultes, famílies d'altres centres, etc., es va decidir constituir una associació cultural que facilités la creixença de la proposta arreu de les nostres comarques. I així va néixer l'associació sense ànim de lucre Botafocs, amb la finalitat de potenciar la cultura popular i la normalització lingüística. Aquesta va facilitar la continuïtat de la tasca més enllà dels contextos més propers a l'entorn escolar, ja que els joves que ja havien deixat el centre per edat, d'altres amb interès per la proposta i persones majors d'edat van crear un nou entorn social molt enriquidor per a la socialització, l'ús de la nostra llengua i el treball cooperatiu.

La dinàmica de cooperació Dimonis del Grau i Botafocs es va mantenir al llarg dels següents sis anys, amb la implicació de més famílies del centre. Es va continuar així el treball escolar al voltant de les diades esmentades, la publicació de llibrets sobre el ball de dimonis, les diades de sant Joan i de Sant Antoni, així com els nous ritmes musicals que s'anaven treballant.

L'any 1999, després de moltes gestions i debats, la nit de Sant Joan es van presentar els nous elements de bestiar, el Dracs Bessons de Castelló, amb el suport econòmic municipal i d'entitats privades, que va suposar la incorporació de la música de dolçaina a l'activitat, l'aprenentatge del ball del bestiar, la nova dinàmica al carrer, etc. Gairebé la meitat dels integrants pertanyien al centre escolar i l'altra meitat eren noves persones incorporades a Botafocs. La relació existent es mantenia de manera estable i positiva, per aconseguir els objectius bàsics del projecte inicial.

El centre escolar tenia programades xerrades informatives per a les famílies que volien participar, va crear tallers d'ambientació plàstica i tallers de cuina, en funció de la diada.

Però les dinàmiques i les persones van canviant amb el temps. El centre públic va canviar d'equip directiu, professorat, lleis educatives, junta d'AMPA, etc., i es va mantenir la dinàmica general creada al seu moment segons la qual l'alumnat participava en les activitats internes planificades pel centre de cultura popular, així com en totes aquelles desenvolupades per Botafocs, en un context no formal, cada vegada amb un ressò més gran arreu de les comarques del voltant de Castelló. La tipologia d'activitats (tallers, cercaviles, correfocs...) va suposar participar en activitats tradicionals: cavalcada dels Reis Mags, enterrament de la sardina, Festes Fundacionals de la Magdalena, Festa per la Llengua, nit de sant Joan, Festes Patronals de Sant Pere, etc.

Botafocs va anar creixent amb la creació de nous elements de bestiar i cultura popular al llarg dels anys següents: VÍbria(2004), Bestiari Infantil(2007), Haca Traca Almalafa (2008), etc., que van suposar mantenir la interrelació de contextos (escolar/formal social/no formal), la participació de nou alumnat del centre i de les seues famílies, seguint amb els processos de socialització i ús de la nostra llengua. Hi participava una gran varietat d'edats i persones, sempre ajustant-se a les normatives existents al llarg del temps, tant pel que fa als permisos legals com a les autoritzacions administratives.

També es va decidir al 2015 crear uns nous cabuts, els Cabuts de l'Antifaç, per part dels integrants de Botafocs, cosa que va suposar la participació d'alguns alumnes del centre, fora d'horari escolar, la realització d'una exposició dels cabuts a l'escola, diferents tallers del ball dels cabuts per a tot l'alumnat, l'estudi dels ritmes de percussió i flabiol a les classes de música...

Actualment seguim potenciant les mateixes dinàmiques: ara amb la implicació de l'alumnat dels quatre centres del Grau de Castelló en les activitats de Botafocs, l'ús de la llengua pròpia en tots els actes interns i externs del grup, el foment d'un àmbit de socialització i convivència, obert a totes les edats, la realització d'una exposició anual, la implicació en les diades de cultura popular dels centres i del nostre entorn cultural, potenciant els intercanvis amb altres entitats del territori...

A partir d'una activitat interna del CEIP Sebastián Elcano s'ha construït una associació cultural (Botafocs) estable, arrelada al territori, en què han passat més de 500 persones. Aquesta facilita la participació en el ball de dimonis, el bestiar, els cabuts... amb un calendari de més de 30 activitats anuals i un treball escolar adient a les diades. Seguim encara en el camí.

